פרק 1

# קוצי קקטוס

ברברה זילבר עמדה במרפסתה שטופת השמש, והשקתה את הקקטוס. היא הבחינה בדאגה, כי כמה מזרועותיו של הצמח התייבשו בחלקן העליון. למעשה, השקיית העציצים היה תפקידה של בתה נעמי, אך כמו רבים מתפקידיה האחרים של נעמי, הוא הוזנח לאחרונה. נעמי רק בת עשר וחצי, חשבה ברברה. אם כבר כל כך קשה אתה, מה יהיה בשנות התבגרותה הבאות?

היא הניחה מידה את המשפך, והכניסה כמה קווצות שער אדמוניות סוררות אל מתחת לכובע הקטיפה שלה. מבטה נח עדיין על הקקטוס דמוי העכביש.

בחורף שעבר, כשיחסיה עם בתה היו פחות מתוחים, קנתה לה נעמי את הקקטוס הזה בכסף שקיבלה מסבתה ליום ההולדת. במשך כמעט חודש, צמחו פרחים יפהפיים על כל אחת מזרועותיו הרבות של הקקטוס, בזה אחר זה. ואז, כשמזג האוויר הלך והתחמם, פסק הקקטוס מלפרוח. נעמי קנתה ציפור מלאכותית קטנה וצהבהבה, והצמידה אותה לצמח, כדי להוסיף לו קצת צבע, וברברה ניחמה את עצמה ואת בתה במחשבה שהוא יפרח שוב – באביב הבא.

בום! טרח! דלת הכניסה לדירתם נפרצה לרווחה ונטרקה בשנית. ילד האומנה שלהם, רוני ארזי בן ה-12, הגיע בסערה דרך חדר האורחים, נרתע קמעה כשראה אותה, ואז המשיך ביתר נחישות לעבר קצה המרפסת.

"שלום", הפליט, ונשען על המעקה, כשהוא מתבונן החוצה.

"הכל בסדר?" שאלה ברברה בדאגה. "כולך אדום".

"לא, אני לא חולה, רק רותח". כתמיד, ברברה דיברה באנגלית, ואילו רוני ענה לה בעברית. שמונת החודשים שבילה בבית אביו בגיל שנתיים, מחקו לנצח את האנגלית שרכש בהיותו תינוק.

לרגע השתררה שתיקה, ואז הוסיף רוני: "אחד הילדים בכיתה צחק עלי בגלל שאבא שלי לא דתי. אמרתי לו שאם אני דתי, זה בטח לא בזכות אנשים כמוהו".

"אוי", נאנחה ברברה. היא נזכרה בכל אותן פעמים שבהן הגיע הביתה בוכה בגלל התגרותם של חבריו לכיתה. כאשר היה קטן, נהגה לאספו אל חיקה ולאמץ אותו אל לבה, ודמעותיה שלה היו מתגלגלות במורד לחייה על כיפתו. לפחות הפעם היה זה רק בשל העובדה שאביו לא דתי. הרבה יותר גרוע היה כאשר העליבו אותו חבריו מפני שאמו נמצאת בבית חולים לחולי נפש.

"זה אותו ילד שהשכבתי על המדרכה בכיתה ה' בגלל שהוא קרא לרינה וגילה גויות. אני מצטער עכשיו שלא עשיתי יותר מזה". רוני הפנה את פניו לעברה. לאחרונה צמח לגובה, ובמצב רוח סוער כמו ברגע זה, הוא נראה לה גבוה עוד יותר.

ברברה זכרה את המקרה ההוא בבהירות מדהימה. האב הנרגז הופיע בפתח ביתה כשבעלה לא היה בבית, מחזיק בחולצתו המוכתמת בדם של בנו כהוכחה לצדקת טענותיו. ברברה עמדה כמשותקת, ונאלצה להאזין במשך חמש דקות תמימות לנאומו על אודות הגורמים הלא-רצויים שהיא מכניסה לשכונה, עד שרות רובינסון חברתה, שהוזעקה על-ידי נעמי, הגיעה להצלתה. רות הביאה עמה את בנותיה התאומות, רינה וגילה, שהעידו כיצד הילד הציק להן באורח קבוע במשך חודשים, בשל העובדה שהן ואמן התגיירו. רות ענתה לאיש בעברית שוטפת, כמו שברברה לעולם לא היתה מצליחה לדבר, ובתקיפות שברברה לעולם לא היתה יכולה לגלות באף שפה שהיא. היא ציטטה מן החומש את האיסור להונות גרים, ורמזה שהאכזריות וצרות האופקים של הילד חייבות לנבוע במידה מסוימת ממידות רעות אצל הוריו.

"רוני, אתה החלטת בעצמך בסוף כיתה ה' שאלימות איננה התשובה המתאימה, ושזה רק מסבך אותך יותר ויותר". הלקח הזה הופנם רק לאחר שנה של מכנסיים קרועים, הטפות מוסר ועונשים שהטילו עליו לכתוב 200 פעמים: "המרים יד על חברו נקרא רשע". בשלב זה, גילה רוני כי הוא ניחן בלשון חדה וכי יש באפשרותו להשתמש בה להגנה עצמית, והקטטות שככו.



"אולי טעיתי", הוא שלח את ידו ומיקם את כיפת הקטיפה במשנה תוקף על שערו השחור.

הדירות בשכונתם נבנו במעלה גבעה, וכל שורה נבנתה רק חלקית מעל הקודמת לה, כך שמרפסתם המשקיפה על ירושלים היתה פתוחה לאוויר הצלול. כל מרפסת בשורה היתה מופרדת משכנתה ביציקת בטון בעלת חמש צלעות, שדרכה יכלו השכנים לשמוע כל מילה שנאמרה במרפסת הסמוכה. זה בוודאי לא המקום המתאים לשיחות מעין אלה, אך בתוך הבית הבנות עלולות לשמוע. ברברה ניסתה לשאול: "אתה רוצה לשוחח על מה שקרה היום?"

"לא!" ענה רוני בחפזה.

היא עזבה את המרפסת בהתחשבות והלכה למטבח כדי להגיש את ארוחת הצהריים. אילולא עמדה במרפסת בשעה שרוני חיפש פינה להתבודד בה, יש להניח שלא היה נודע לה דבר על כל העניין. היא היתה היחידה שרוני בטח בה והיה מוכן לספר לה על העימותים הלא-נעימים הללו עם חבריו. וככל שהתבגר, נרתע מלשוחח על כך גם איתה.

* * *

"הי, רוני", הודיעה נעמי בארוחת הצהריים של יום המחרת, "שמעת שהחבר שלך ראובן נהיה חילוני?"

"נעמי זילבר!" ברברה הסתובבה מעם הכיריים בכעס. "זה ממש לשון הרע!"

"כולם בשכונה יודעים את זה", אמרה נעמי, והעוותה את פניה לשמע התוכחה. "הוא הוריד את הכיפה, גזר את הפאות והתחיל להסתובב בטרנינג משופשף".

"אם היית חושבת שרוני יודע, לא היית טורחת לספר לו. ואם זה באמת נכון, חוששני שכולנו נשמע על כך במוקדם או במאוחר". ברברה נשאה את הסיר ובו מחית תפוחי האדמה אל השולחן וערמה מן המחית על חמש צלחות ממתינות – לרוני, נעמי, עדינה, מרים ולה עצמה. חיים, בעלה, יגיע הביתה רק בשלוש וארבעים, כשרוני יהיה כבר שוב בחיידר. כשרוני יחזור הביתה, יהיה חיים בכולל. כעת, לאחר

שחיים התחיל ללמד בין אחת וחצי לשלוש וחצי בצהריים, נפגשו בעלה ובנה רק בשבתות ולשעה קלה בערבים.

ברברה יצקה רוטב פטריות על מחית תפוחי האדמה, והגישה את שאר הארוחה.

"אני כבר יודע", אמר רוני בשקט. "כולם דיברו על זה אתמול בחיידר".

ברברה נאנחה. ראובן טאוב היה ילד מבריק, אך רגיש ביותר, וגיל ההתבגרות גרם לו למשבר קשה. הוא ורוני למדו באותו החיידר, ועל-אף שרוני היה צעיר ממנו בשלוש שנים, לא הפריע הדבר לראובן והוא הניח לו להשתרך אחריו. הוא נהנה מהערצתו של חברו הצעיר והחברות הזו פיצתה אותם מעט על כך שלשניהם יש רק אחיות. כשהתחיל ראובן ללמוד בישיבה לפני שנתיים, הוא עזב את רוני לגמרי. היה זה מתחת לכבודו, ככל הנראה, כבחור ישיבה, להיראות בחברת תלמיד חיידר שאיננו קרוב משפחתו.

"שמעתי שהוא רב עם הרבי שלו", אמרה נעמי.

ברברה התיישבה לאכול בחברת הילדים ליד שולחן המטבח הצפוף. "אמרתי שאנחנו לא מדברים על ראובן. עדינה, למדתם היום משהו חדש בבית הספר?"

נעמי העוותה את פניה. היא החלה לאכול את התירס שלה בזעף, בעוד עדינה מספרת לתומה על המרגלים שמשה שלח לרגל את ארץ ישראל. ברברה קיוותה בלבה, שהילדים יסיימו במהרה את הארוחה. בארבע ושלושים היה לה תור לרופאה, והיא רצתה להספיק להשכיב את מרים למנוחת הצהריים ולנוח כמה דקות בעצמה, לפני שתצטרך לצאת.

בשלוש וחמישים, זינקה ברברה ממיטתה. חיים טרם חזר. כנראה התעכב בגלל משהו בלתי צפוי. "נעמי!" קראה. "עדינה!"

"אני מכינה שיעורים", הגיבה נעמי.

ברברה הקפידה שהשולחן בפינת האוכל יהיה פנוי ומסודר, ולכן העדיפה נעמי תמיד לשטוח עליו את ספריה ומחברותיה, במקום להשתמש בשולחן הכתיבה הקטן והעמוס שבחדרה. למען האמת, שנת הצהריים של מרים התנגשה תמיד בשעות הכנת השיעורים של נעמי, וזו היתה עוד סיבה טובה עבורה להשתמש בשולחן שבפינת האוכל.



לברברה לא היתה התנגדות למיקום, אבל לא הסכימה למהפכה שהושארה בעקבותיו.

"איפה עדינה?" שאלה ברברה. היא יצאה מחדר השינה, כשפאה לראשה ותיק צד על כתפה.

"הה! כאילו שהיא נשארת בבית הזה חמש דקות אם לא קושרים אותה בחבלים. היא ירדה למטה לשחק קלאס. לאן את הולכת?"

"אני יוצאת לעיר. יש לי תור לרופאה. עד שש וחצי אהיה בחזרה. כשמרים תתעורר, תורידי אותה לשחק בחצר. במקרה חירום, את יכולה לפנות לגב' רובינסון". רות רובינסון, חברתה של ברברה, עבדה בביתה כפסיכולוגית ילדים, והיה אפשר לסמוך עליה במצבים כאלה. למעשה, היה מן הראוי לקרוא לה ד"ר רובינסון, אך רות חשה שעצם היותה גיורת ובו-בזמן גם אם למשפחה "חד-הורית" הבליטה מספיק את שונותה מן הסביבה, גם מבלי להוסיף לשמה תואר אקדמי.

"מה? זה לא פייר! לא אמרת לי קודם! רינה וגילה ואני הולכות לרמות ג' לבקר חברה חולה. אני לא יכולה לסחוב את מימי בעליות ובירידות האלה".

"נעמי, אני לא יכולה להתעכב עכשיו ואין לי זמן להתווכח אתך. אני חייבת לתפוס את האוטובוס של ארבע וחמישה. את יכולה לבקר את החברה שלך מחר".

"אבל עד אז אולי היא תבריא!"

"נהדר!" אמרה ברברה. "לא היית רוצה שזה יקרה?"

בעודה נחפזת במורד המדרגות, נאלצה ברברה להודות בינה לבין עצמה, שלא נהגה לגמרי בצדק. היה עליה להודיע לנעמי מראש שתזדקק לעזרתה בשמרטפות. היא ידעה על התור הזה כבר שבועיים. למה לא סיפרה לה עליו? כנראה כדי לדחות את הקטע הזה בדיוק, אבל בכך רק תרמה לניפוח העסק כולו...

בצאתה מן הבניין, מיהרה לעבר תחנת האוטובוסים. היא לא התכוונה לישון כל כך הרבה, אבל לאחרונה חשה עייפות רבה. הרופאה היא ממוצא "יקי", ואיננה סובלת איחורים.

ברברה הגיעה לתחנה כל עוד רוחה בה, ועלתה על האוטובוס.

* * *

בשובה הביתה, עוד בטרם נכנסה, שמעה את צלצול הטלפון מתוך הדירה. היא חיפשה בקדחתנות את המפתח באור העמום ששרר בחדר המדרגות. לבסוף התפרצה פנימה ואחזה בשפופרת, בדיוק כאשר פסקו הצלצולים.

בעודה ניגשת למטבח כדי להתחיל בהכנת ארוחת הערב, שאלה ברברה את עצמה אם גילה ורינה שכנעו את נעמי לקחת אתן את מרים ולצעוד לרמות ג'. להן היתה יותר סבלנות כלפי אחיותיה של נעמי, מאשר לנעמי עצמה, מאחר שלא היו להן אחים ואחיות נוספים. ברברה קיוותה שהן הצליחו לשכנעה. הטיול ייטיב עם מרים, שבילתה יותר מדי זמן לבדה בבית.

הטלפון צלצל שנית. ברברה הרימה את השפופרת עם הצלצול הראשון.

"הלו?"

"הלו, ברברה?"

"אביבה! לא שמעתי ממך כבר כמה שבועות. מה שלום דני? איך הילדים?" אביבה, ידידת נעורים של ברברה עוד מהשנה הראשונה ללימודיהן בקולג' בארצות הברית, הכירה את דני בעלה דרך ברברה, בת דודתו. לא היה ברור לגמרי אם הקשר ההדוק בין שתי המשפחות נבע מן הידידות הוותיקה או מן העובדה שדני היה מאז ומתמיד בן הדוד החביב על ברברה.

"לא נעים לי להודות שגם השיחה הזאת היא לא בדיוק שיחת רעים סתמית. רציתי להזכיר לך איזושהי טובה שהבטחת לי".

"אוי וי, מה זה היה?" ברברה קימטה את מצחה. מה היא כבר יכולה להבטיח?

"הרגע קיבלתי את טופסי ההרשמה לכנס היסטוריונים בניו יורק, שיהיה בדצמבר. אמרת שתוכלי לקחת אלייך את הילדים".

"אה, זה... כמובן, אין שום בעיה. רק תרימי טלפון שבוע קודם כדי להזכיר לי".

"תודה, ברברה. אין לך מושג כמה זה מקל עלי לדעת שאת לוקחת את הדברים האלה כל כך בקלות. יש לי גם כנס באנגליה בקיץ, אבל הבנים יהיו אז בחופש ואני אוכל לקחת את כל הילדים לגיסתי בבית-אל".

"מסרי ד"ש לחיה כשתראי אותה".



השתיים עדכנו זו את זו באירועי החודש האחרון וסיימו את השיחה. ברברה ערכה את השולחן לארוחת הערב ויצאה אל מרפסת המטבח להוריד את הכביסה. חבלי הכביסה שלה היו בדיוק מול אלה של בת שבע טאוב, שכנתה, והיא ראתה חולצת טריקו וזוג מכנסי ג'ינס תלויים עליהם. אז הסיפור של נעמי היה נכון...

ברברה נוכחה לדעת שהיא מצפה לשמוע מידע נוסף על ראובן טאוב. ביום שלישי אחר הצהריים זה הגיע.

"ראובן ברח לקיבוץ", זרקה בתה לחלל הבית, בשובה מבית הספר.

"אולי זו סתם שמועה", אמרה ברברה. הפעם הגיבה על דבריה של נעמי בצורה מתונה מתמיד, מאחר שגם לה היה עניין רב בנושא.

"את כבר תראי שהוא לא גר יותר בבית", משכה נעמי בכתפיה. ואמנם, כשהכניסה ברברה את הכביסה הביתה לפני שבת, הבחינה שמכנסי הג'ינס נעלמו מחבלי הכביסה של בת שבע.

❋ ❋ ❋

רוני עמד, כשהוא נשען על תמרור "עצור", במרחק בניינים אחדים מתלמוד התורה שלו, והמתין לאביו. הוא העדיף זאת על פני המתנה לפני ביתו, שם כל בני כיתתו עשויים לעבור.

ראובן טאוב הוסיף להעסיק את מחשבתו. הוא זכר שראובן תכנן ללמד בישיבה בבוא העת – אולי אפילו להתקדם ולהיות ראש ישיבה ביום מן הימים. ואז – בום! – הוא הפנה עורף לחלוטין. איך יכול היה לעשות דבר כזה להוריו? האם לא אכפת לו עד כמה הם סובלים?

מרחוק יכול היה להבחין במכונית הפורשה הכחולה של אביו. אפילו אחותו הגדולה גלית לא יכלה לבוא בטענות שמכוניתו של אביו איננה מהודרת דייה.

רוני הציץ בשעונו, שגם אותו קיבל במתנה מאביו: שש שלושים וחמש.

"בדיוק בזמן, אבא", אמר בפתחו את הדלת.

"איך אני יכול לאחר לביקור אצל הבן היקר לי ביותר? בוא, נעביר את אלה למושב האחורי". כמה קטלוגים כבדים למחשבים תפסו את המושב שליד הנהג. רוני הרים אחד מהם, ואביו נטל את השאר.

"סוף סוף אתה עובר למחשבים?" שאל רוני בעניין.

"כדי שהמלאי שלי יאבד את ערכו מהיום למחר? לא, תודה, אבל אני חייב לדעת מה הלקוחות שלי רוצים לשים על השולחן שלהם. בשנה שעברה הצלחתי בגדול עם שולחן כתיבה שהיה בו מקום מיוחד למחשב מחברת. סגור את החגורה שלך, קדישי'לי".

"למה אתה קורא לי ככה?" לא היה זה אחד מכינויי החיבה הרגילים שאביו נהג להשתמש בהם. הוא הידק את חגורת הבטיחות ואביו הגביר את מהירות הנסיעה.

"בשם הזה אבא שלי היה קורא לאחי ולי. שכחתי מזה לגמרי, אבל אתמול בלילה חלמתי על ורשא, וכך הוא קרא לנו. הוא התכוון שאנחנו נגיד אחריו קדיש. ובאמת אמרנו, כשעמדנו ליד קברו בסיביר. אני הייתי קטן מכדי להגיד את זה ממש, אבל צבי ידע את הקדיש בעל-פה, ואני מלמלתי אחריו". הוא נראה זקן מהרגיל ועייף. השמש של שעות אחר הצהריים המאוחרות זרחה על ראשו הקירח, כמעט לחלוטין, והדגישה את הקמטים השקועים בלחייו. הוא היה בן 46 כשנולד רוני, וכעת היה בן 58.

"כשיבוא זמני, זה לא יהיה האח הגדול שלך, שיגיד את הקדיש".

האזכור של נמרוד, אחיו הנעדר של רוני, היה בדרך כלל מביא לסיום השיחה. אביהם היה מלא מרירות בשל סירובו של נמרוד לשוב לארץ ולשרת בצבא, לאחר שסיים את לימודיו באמריקה. לעומת זאת, רוני שמעולם אפילו לא ראה את אחיו, נשאר נייטרלי לגביו. אך היום, הוא היה מעוניין מאוד לשמוע על סבו, ולכן לא הרפה מן הנושא.

הסיפור כבר היה מוכר לו בקווים כלליים. כשכבשו הגרמנים את ורשא בשנת תרצ"ט (1939), נמלטה המשפחה לשטח הכבוש על-ידי הרוסים, שם גרה משפחתה של סבתו. מטעמי דת, סירב סבו לקבל אזרחות סובייטית, ובשנת ת"ש הוגלתה כל המשפחה למחנה עבודה בסיביר כבוגדים פוטנציאליים. סבו וסבתו לא עמדו בתלאות סיביר, אך אביו ודודו שרדו. בהיותם תקועים במרחביה העצומים והבלתי מיושבים של רוסיה הצפונית, הם ניצלו מגייסות הגרמנים הפולשים ומפלוגות המחץ הנאציות האימתניות. בסופו של דבר, עשו השניים את דרכם דרומה, דרך טשקנט, לטהרן, ומשם הגיעו לישראל.

"מה אמר אבא שלך בחלום?" שאל רוני.

"הוא אמר לנו שנדאג לעסק שלו, אחרי שהוא ימות. זו היתה חנות גדולה, גם לקמעונאים וגם לסיטונאים. צבי יכול לזכור יותר טוב ממני



אם הוא באמת אמר פעם דבר כזה, אבל לא אהיה מופתע אם יתברר שכן. העסקים עברו מאב לבן באותם ימים". אביו של רוני לא הסתיר את חלומו, שרוני ייקח לידיו ביום מן הימים את ניהול עסקו, קונצרן גדול לריהוט משרדי. בכל פעם שפגש איש עסקים בלבוש חסידי, היה מדווח על כך לרוני. המסר היה ברור: אני רוצה שתהיה יהודי שומר מצוות כמו סבך, אבל זה לא צריך למנוע ממך להיות איש עסקים.

לא זה היה המסר שרוני קיבל מהמלמדים שלו, בחדר הליטאי שבו למד. שם היה ברור, שאחרי הנישואין הוא ילמד בכולל וימשיך ללמוד עד להודעה חדשה, ובשלב מסוים ימצא לעצמו משרה כלשהי בעולם התורה. מישהו סיפר לו, שלחסידים יש גישה אחרת, אך רוני לא ידע אם זה נכון. הוא בקושי הכיר חסידים.

"סבא היה חסיד של הרבי מגור, נכון?"

"כן, הוא היה נוסע לרבי לחלק מהחגים. פעם אחת, הוא לקח אתו את צבי".

"אני חושב שחסידות גור היתה הכי גדולה בפולין, ושבפולין היו הכי הרבה יהודים באירופה שלפני המלחמה. קראתי על זה".

"יכול להיות", אמר אביו, שלא גילה עניין מיוחד בדבר.

"למה אנחנו מסתובבים פה?" שאל רוני, כשראה שהמכונית עוצרת לפני הבניין שלו ברמות פולין, שם גר עם משפחת זילבר. לביקוריו השבועיים של אביו היתה מתכונת קבועה, ובדרך כלל לא נכלל בהם ביקור אצל משפחת זילבר.

"גלית השאירה את הילדים שלה אצל משפחת זילבר. היא רצתה לראות כמה אולמות לבר-מצווה שלך, ואני אמור להחזיר אותם הביתה".

"מעניין אם ניצן הביא אתו דיסקטים של משחקים". לגלית, אחותו של רוני, שהיתה גדולה ממנו ב-16 שנים, היו שני ילדים. רוני התייחס אל ניצן בן התשע כאל בן דוד. בחברת קרן בת השש, הרגיש יותר כמו דוד של ממש.

נעמי הצהירה לעתים קרובות, שאמא סתם נותנת לגלית לנצל אותה, אך אמא אמרה שחשוב לשמור על יחסים טובים עם גלית. ומלבד זאת, הם עוזרים לה לקיים מצווה. המצווה שגלית קיימה היתה ביקור אצל אמה המאושפזת במוסד סגור לחולי נפש. הגב' ארזי היתה גם אמו של רוני, אך מאחר שלא היו לו כל זכרונות לגביה, היה